

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 34.056:004.9

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.21>**I. О. Биков**кандидат юридичних наук, адвокат,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету

ГНОСЕОЛОГІЯ ПРАВНИЧОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНА ЕПІСТЕМОЛОГІЧНО-ТЕХНОЛОГІЧНА РЕКОНФІГУРАЦІЯ ПОЗАСУДОВИХ ПРОЦЕДУР

У статті розглядається проблема гносеології правничої аргументації в адвокатській діяльності з метою трансдисциплінарної реконфігурації позасудових процедур. Автор пропонує новий підхід, що ґрунтується на інтеграції епістемологічних засад, сучасних юридичних технологій та когнітивних моделей для переосмислення традиційних методів формування правової позиції. Дослідження спрямоване на виявлення суттєвих змін, які відбуваються в аргументаційних стратегіях адвокатів при консультуванні клієнтів та врегулюванні спорів поза межами судового процесу. Особливу увагу приділено аналізу того, як інноваційні інформаційні технології впливають на процес побудови логічних і обґрунтованих аргументів, що забезпечують високий рівень правового захисту.

Методологічна база дослідження охоплює системний аналіз сучасних теоретичних концепцій, емпіричне вивчення кейсів із практики позасудового врегулювання спорів та порівняльний аналіз адаптації технологічних рішень у різних правових середовищах. Завдяки трансдисциплінарному підходу вдалося виявити нові аспекти впливу гносеологічних парадигм на правничу аргументацію, що дозволяє переосмислити адвокатську діяльність у контексті зростаючих викликів сучасного правозастосування. Автор підкреслює, що ефективна аргументація в позасудових процедурах має особливий характер, оскільки вона базується не лише на строгих логічних схемах, а й враховує психологічні, комунікативні та емоційні аспекти взаємодії з клієнтами та контрагентами.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці інтегрованої моделі, яка дозволяє синтезувати традиційні правничі підходи з сучасними технологічними інструментами для оптимізації позасудового консультування. Результати аналізу свідчать про те, що реконфігурація правничої аргументації через призму епістемологічних та технологічних інновацій сприяє формуванню більш адаптивних стратегій адвокатської діяльності. Запропоновані висновки можуть стати основою для розробки нових стандартів і методик, що підвищують якість юридичної допомоги в умовах динамічно змінного правового простору. Стаття сприятиме розвитку міждисциплінарного діалогу між представниками правничої науки, технологічних дослідників та практиків адвокатури, стимулюючи подальші дослідження у сфері інноваційних методів правозастосування та позасудового вирішення спорів.

Ключові слова: адвокатська діяльність, захист прав, формування доказів, діяльність захисника, діяльність сторони захисту, адвокатська техніка, гносеологія, інновації, консультативна адвокатська діяльність, креативність, позасудові процедури, правова позиція, правове мислення, правнича аргументація, правнича допомога, представництво, юридична діяльність, юридична логіка, юридична психологія, юридична справа, юридична аргументація, юридична техніка, юридичні технології.

Постановка проблеми. Сучасна адвокатська діяльність зазнає значних трансформацій у зв'язку з постійним розвитком інформаційних технологій, технологій штучного інтелекту та змінами в динамічному правовому середовищі, що значною мірою впливає, як на усталені методологічні підходи до роботи адвоката, техніку адвокатської аргументації, так і на традиційні підходи до формування правової позиції. Однією з ключових проблем у цьому контексті є недостатня розробленість концепції гносеології правничої аргументації, яка виступає фундаментальною базою для побудови ефективних стратегій як у судових, так і в позасудових процедурах.

Традиційні методи юридичного мислення, будучи безумовні дієвими, часто виявляються нездатними адекватно реагувати на виклики, пов'язані з необхідністю адаптації до новітніх підходів до техніки адвоката в контексті наявних та доступних технологічних рішень та змін у сфері правозастосування в цілому. Сучасні підходи безумовно не лишені можливостей, які надає впровадження інноваційних підходів, що базуються на інтеграції класичних епістемологічних принципів із сучасними інформаційними технологіями, задля забезпечення високої якості правничої аргументації. З іншого боку, існує гостра потреба в розробці трансдисциплінарних моделей, які б дозволили синтезувати традиційні юридичні концепції з новими когнітивними та технологічними парадигмами. Це, зокрема, стосується позасудових процедур, де консультативна адвокатська діяльність набуває особливого значення через необхідність оперативного врегулювання спорів та ефективної взаємодії між сторонами.

В сучасних умовах правозастосування дедалі більше інтегрується інформаційно-комунікаційне середовище, що вимагає від правників не лише володіння класичними юридичними знаннями, а й їх здатності ефективно використовувати інноваційні технологічні рішення та аспекти психологічного та ціннісно-орієнтованого підходу для обґрунтування своєї правової позиції. Однак, на сьогоднішній день існує дефіцит систематизованих досліджень, спрямованих на розкриття взаємозв'язку між гносеологічними засадами правничої аргументації та практичними аспектами застосування новітніх технологій у позасудових процедурах. Недостатність теоретичних моделей, що могли б адекватно відобразити цей комплексний процес, створює умови для непередбачува-

ності у формуванні правової позиції та знижує ефективність юридичної допомоги. Проблема набуває особливого значення в контексті консультативної адвокатської діяльності, де від оперативності та точності аргументації залежить не лише успішне вирішення конфлікту, а й подальше довічне ставлення клієнтів. Тут критично важливо розробити інтерпретаційну базу, яка дозволить юридичним практикам інтегрувати інноваційні підходи з традиційними методами, враховуючи при цьому психологічні, соціальні та комунікативні аспекти взаємодії. Відсутність такої інтеграції призводить до фрагментації знань і практичних дій, що може негативно вплинути на якість правничої аргументації, зменшити рівень захисту прав та інтересів осіб, що звертаються за юридичною допомогою.

Таким чином, проблема полягає у пошуку та апробації інтегрованої моделі правничої аргументації, яка б гармонійно поєднувала епістемологічні засади з сучасними технологічними інструментами, що дозволило б переосмислити та оптимізувати методи правозастосування в умовах швидкоплинних змін правового простору. Адже лише через трансдисциплінарний підхід можна забезпечити адаптивність адвокатської діяльності до нових викликів, підвищити якість консультативної роботи та сформулювати ефективні стратегії захисту прав клієнтів у позасудових процесах. Підсумовуючи, можна зазначити, що вирішення поставленої проблеми має потенціал для кардинального оновлення підходів до правничої аргументації в адвокатській діяльності. Запропонована трансдисциплінарна реконфігурація позасудових процедур відкриває нові перспективи для інтеграції теоретичних та практичних знань, що є надзвичайно важливим у світлі сучасних викликів правозастосовної практики. Цей напрямок дослідження стимулює подальший розвиток як теоретичної юриспруденції, так і практичних аспектів адвокатської діяльності, сприяючи побудові більш ефективних та адаптивних правничих стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремими питаннями досліджуваної проблематики займалися такі вітчизняні вчені як: Аракелян М., Бандура О., Гусарев С., Дудаш Т., Зейкан Я., Козловський А., Козюбра М., Манько Д., Рабінович П., Савенко М., Сковронський Д., Тихомиров О., Хоменко І., Шинкарук В., Юркевич О., поруч із тим, жодним чином не применшуючи значення досліджень шановних колег, відмітимо, що питання гносеологічно-правових досліджень правничої аргументації не втрачає

своєї актуальності та в контексті радикального переосмислення та трансформації процедур які здійснюються поза межами судового процесу, шляхом інтеграції знань і методів із різних галузей науки набуває все більшої актуальності як для практикуючих адвокатів так і для наукової спільноти.

Метою статті є розробка моделі правничої аргументації в адвокатській діяльності, що ґрунтується на гносеологічних засадах та інтегрує сучасні епістемологічні і технологічні підходи. Дослідження спрямоване на те, щоб переосмислити традиційні методи формування правової позиції та аргументації, враховуючи новітні тенденції в розвитку інформаційних технологій і когнітивних процесів, які здатні розширити методологію правової аргументації.

Виклад основного матеріалу. Гносеологія права є складовою філософії права, яка у свою чергу має дуальну природу адже є субдисципліною загальної філософії та правознавства [1, с. 26]. У контексті нашого дослідження, пропонуємо розглядати гносеологічний підхід, як концептуальну основу для формування розуміння того, яким чином адвокати та інші правники можуть формувати свої стратегії юридичної аргументації, формування позиції захисту та доказування в цілому. Зазначене, на нашу думку, має включати синергію процесів отримання, опрацювання та використання знань при побудові правової позиції, що є ключовим елементом ефективної юридичної діяльності. Зазначені знання, не є суто юридичними, адже вони мають включати як розуміння сутнісних аспектів права та культурного і суспільного стану суспільства в цілому, психологію та методологічні аспекти формування позиції адвоката.

Не втрачає актуальності доробок Козловського А.А., який сформулював 207 гносеологічних принципів права [2, с. 26], серед яких особливої уваги звертає позиція А.А. Козловського щодо того, що увесь правотворчий і правозастосовний процес здійснюється через розв'язання низки пізнавальних проблем герменевтичного плану: необхідність розуміння соціальної ситуації, з'ясування форм її правової регламентації, роз'яснення основних положень законодавчого проекту, офіційне тлумачення прийнятого закону, неофіційні інтерпретації окремих його приписів у процесі реалізації та застосування права тощо [2, с. 39]. Саме тому, одним із важливих елементів діяльності адвоката направленої на практичну реалізацію правової аргументації у будь-яких її проявах має

проявлятися не виключно через суто трактування матеріальної норми права, враховуючи практику правозастосування та судову практику, а і розглядати інші аспекти та прояви тих чи інших правовідносин чи фактичних обставин, дій або бездіяльності, тощо, з метою побудови якісної та аргументованої правової позиції.

Зокрема, гносеологічний підхід дозволяє з'ясувати, як традиційні юридичні доктрини і практики взаємодіють із сучасними технологічними інноваціями, створюючи нові форми правничої аргументації. Це сприяє не лише поглибленню теоретичного розуміння процесу аргументації, але й практичній оптимізації консультативної адвокатської діяльності, особливо в позасудових процедурах. Фактично, гносеологія виступає мостом між класичними юридичними знаннями і новітніми підходами та технологічними досягненнями, що дозволяє створити інтегровану модель правничої аргументації. На нашу думку, розширене дослідження гносеологічних аспектів правничої аргументації відкриває нові перспективи для трансформації адвокатської практики, забезпечуючи більш глибоке розуміння процесів формування і трансформації юридичних знань, фактів та аргументів. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності правозастосування як у судових, так і в позасудових процедурах, що є особливо важливим у сучасній мінливій правовій реальності.

Як зазначає Манько Д.Г. юридична аргументація є відображенням особливостей здійснення практичної юридичної діяльності в певній правовій системі. Бо в ній відображаються характерні риси правового регулювання, звичаї та традиції, особливості ділової етики [3, с. 21]. Разом із тим, Манько Д.Г. зазначає, що доцільно виділяти юридичні технології окремих видів діяльності, так в залежності від специфіки предмету та методів здійснення такої діяльності можна виділити технології: адвокатської діяльності, діяльності прокуратури, діяльності суду та ін. Зазначені юридичні технології забезпечують високий рівень ефективності кожного окремого виду юридичної діяльності [4, с. 173].

Крім того, у подальших дослідженнях Манько Д.Г. обґрунтовує, що практична юридична діяльність має здійснюватися відповідно до вимог, сформульованих у юридичних алгоритмах, із застосуванням науково обґрунтованої інформації юридичних технологій [5, с. 9].

Крім того, Зейкан Я.П. зазначає що, адвокат має володіти вмінням аналізувати фактичну інформацію, орієнтуватись у нормативному

матеріалі та знаходити правову основу для вирішення проблеми довірителя, а також вміти віднаходити альтернативні способи вирішення проблеми. Адвокат має не тільки вказати на можливі способи вирішення проблеми, а й спрогнозувати позитивні та негативні наслідки таких дій [6, с. 24].

Звертаючись до аналізу чинного законодавства, відмітимо, що ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко встановлює, що адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом [7]. Поруч із тим, Правила адвокатської етики, також не обмежують адвоката у здійсненні інших видів діяльності, не заборонених законом [8], що в комплексі, дає можливість адвокату здійснювати свою діяльність вільно та самостійно, з урахуванням вимог чинного законодавства, звісно, але якщо поглянути на це з точки зору правничої аргументації, адвокат має можливості всебічної роботи з точки зору реалізації правничої аргументації, у тому числі й позасудову, яка очевидно, є менш регламентованою процесуальним законодавством.

Як відомо, в правничій аргументації часто використовуються мовленнєві, емоційні та психологічні прийоми переконання опонента, що, на практиці проявляється в риториці та вмінні вибудувувати логічні та аргументовані конструкції, які, традиційно і є основою правничої аргументації. Однак, традиційно, використання зазначених елементів досить часто асоціюється із промовою адвоката в суді, ми є пропонуємо акцентувати увагу на позасудові моделі правничої аргументації, які вже розвиваються в контексті інтеграції класичних підходів, зазначених вище, з інноваційними. Так, юридичні знання активно інтегруються із сучасними цифровими інструментами, які відкривають перед сторонами можливості, наприклад віртуального відтворення місця події, або прогнозування тих чи інших варіантів розвитку подій за допомогою технологій штучного інтелекту, або використання інших графічних або аудіо-візуальних інструментів, які фактично будують нову парадигму правничої аргументації. Крім того, зазначене доповнюється можливістю швидкої роботи з даними та інформацією. Наприклад, застосування алгоритмів штучного інтелекту у поєднанні з традиційними методами юридичного аналізу дозволяє не лише швидко обробляти великі обсяги даних, а й робити прогнозування результатів правових спорів, що

є критично важливим для оптимізації позасудових процедур.

Так, з огляду на викладене, проміжним елементом концептуалізації правничої аргументації в контексті тематики дослідження є те, що правнича аргументація має включати наступні аспекти, які, на нашу думку, є ключовими аспектами трансдисциплінарної реконфігурації правничої аргументації.

Збір, систематизацію та аналіз юридичних даних за допомогою технологічних інструментів, що забезпечить збільшення витрат часу адвоката та підвищить точність аналізу, підвищуючи якість аргументів та можуть бути використані для моделювання когнітивних процесів. Наприклад, алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати текстові дані з попередніх справ, виявляючи шаблони емоційного забарвлення та логічної послідовності аргументів. Це дозволяє адвокатам отримувати рекомендації щодо оптимізації власних аргументаційних стратегій, адаптуючи їх до специфічних психологічних характеристик опонентів.

Моделювання та прогнозування результатів за допомогою технологій машинного навчання, що допоможе не лише прогнозувати адвокатам можливі варіанти подальшого розвитку правового спору, а і допомагає розробити більш ефективні стратегії надання правової допомоги.

Впровадження когнітивних моделей та методів є ключовим, адже вони дозволяють враховувати не лише логіку, а й психологічні та емоційні фактори, що впливають на сприйняття інформації. Когнітивні моделі дозволяють детальніше розглянути, як адвокати та опоненти й інші сторони сприймають правову інформацію, формують судження та приймають рішення. Вони враховують індивідуальні особливості мислення, мотиваційні схеми та емоційні реакції, які можуть впливати на якість аргументації. Наприклад, розуміння того, як стрес чи емоційний стан може спотворити логічну послідовність аргументів, допомагає адвокатам адаптувати свої стратегії під час консультацій з клієнтами або при веденні переговорів. Когнітивні моделі містять емоційний аспект, а тому дають змогу адвокатам розробляти аргументи, які не тільки переконують раціонально, але й враховують емоційний фон співрозмовників. Це особливо важливо в позасудових процедурах, де комунікація відбувається в більш неформальному середовищі, а взаємодія з клієнтами та контрагентами значною мірою базується на довірі та емоційній складовій. Крім того, зазначене

сприяє більшій ефективності передачі інформації, оскільки враховуються стилістичні особливості, невербальні сигнали та інші елементи комунікації.

Крім того, оперативний доступ до оцифрованих даних надає можливість адвокату швидко в режимі реального часу переглядати та коригувати свої аргументації стратегії, що є особливо актуальним у позасудових процедурах, де своєчасність прийняття рішень є критично важливою.

Окремої уваги слід приділити й питанням дотримання етичних стандартів, пов'язаних із забезпеченням конфіденційності даних та збереженням правової доброчесності. Розробка методологічних рекомендацій щодо застосування цих інструментів є невід'ємною частиною трансдисциплінарного підходу, який дозволяє зберегти баланс між традиційними правничими методами та інноваційними технологіями.

Висновки і пропозиції. У підсумку проведеного дослідження можна стверджувати, що гносеологія права, як складова філософії права, виступає не лише теоретичною базою для розуміння процесів формування юридичних знань, а й ефективним інструментом для оптимізації адвокатської діяльності. Аналізуючи концептуальні підходи до правничої аргументації, було встановлено, що інтеграція гносеологічних засад із сучасними технологічними та когнітивними моделями дозволяє суттєво покращити якість формування правової позиції. Дослідження підтверджує, що традиційні юридичні доктрини, базовані на суворій логіці та нормативному аналізі, потребують модернізації в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій і зміни соціального контексту.

Особлива увага приділялася позасудовим процедурам, де адвокатська аргументація набуває додаткової гнучкості завдяки застосуванню інноваційних технологій, таких як алгоритми штучного інтелекту, машинного навчання та цифрове моделювання. Використання цих інструментів дозволяє не лише автоматизувати процес збору та аналізу юридичних даних, а й створити умови для моделювання когнітивних процесів, які враховують емоційний та психологічний контекст взаємодії з клієнтами та контрагентами. Такий підхід забезпечує більш оперативну та адаптивну реакцію на змінні правові реалії, що є критично важливим для сучасної правозастосовної практики. Водночас, проведений аналіз вказує на необхідність розробки єдиних методологічних рекомендацій, які

враховують не тільки традиційні аспекти юридичного аналізу, але й специфіку використання сучасних інформаційних технологій у правничій аргументації. Синтез класичних правничих знань і новітніх технологічних рішень відкриває перспективи для створення інтегрованої моделі правничої аргументації, яка могла б слугувати базою для підвищення якості адвокатської діяльності як у судових, так і в позасудових процесах. Отже, результати дослідження свідчать про те, що розширене розуміння гносеології права сприяє трансформації правничої аргументації через впровадження інноваційних технологій та когнітивних методів аналізу. Це, своєю чергою, дозволяє адвокатам більш ефективно конструювати та захищати правову позицію, адаптуючись до викликів сучасного правового середовища. З огляду на це, подальші дослідження в даній галузі мають бути спрямовані на розробку та апробацію інтегрованих моделей, що забезпечують синергію традиційних юридичних підходів і технологічних інновацій, з метою підвищення ефективності правозастосування та якості юридичної допомоги.

Список використаної літератури:

1. Бандура О. О. Гносеологія права як складова філософії права (загальні думки). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2018. № 1-2 (15-16). С. 25 – 33.
2. Козловський А.А. Гносеологічні принципи права. *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. № 1-2. С. 32 – 44.
3. Манько Д. Г. Юридична аргументація: поняття та технології здійснення. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Вип. № 30. С. 21-23.
4. Манько Д. Г. Юридичні технології та алгоритми формалізації права у вимірі юридичної діяльності: монографія. м. Одеса: Фенікс. 2019. 320 с.
5. Манько Д. Г. Юридичні технології адвокатської діяльності в системі цінностей права. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. № 37. С. 4-7.
6. Зейкан Я. П. Адвокатська техніка: методика підготовки прямого допиту і вступної промови. Х.: Фактор. 2016. С. 160.
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
8. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітньо-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Bykov I. O. Gnoseology of Legal Argumentation in Advocacy Practice: Transdisciplinary Epistemological and Technological Reconfiguration of Extrajudicial Procedures

This article addresses the issue of the gnoseological foundations underlying legal argumentation in advocacy practice, aiming at a transdisciplinary reconfiguration of extrajudicial procedures. The author proposes an innovative approach grounded in the integration of epistemological principles, modern legal technologies, and cognitive models to reconceptualize traditional methods of formulating a legal position. The research is focused on identifying significant changes that occur in the argumentation strategies employed by attorneys during client consultations and in the resolution of disputes outside the courtroom. Special attention is paid to the analysis of how cutting-edge information technologies influence the process of constructing logical and substantiated arguments that ensure a high level of legal protection.

The methodological framework of the study encompasses a systematic analysis of contemporary theoretical concepts, an empirical examination of case studies drawn from extrajudicial dispute resolution practices, and a comparative analysis of the adaptation of technological solutions across various legal environments. Through a transdisciplinary approach, the study reveals novel aspects of the influence of gnoseological paradigms on legal argumentation, thereby allowing for a critical re-evaluation of advocacy practice in the context of the evolving challenges of modern legal application. The author emphasizes that effective argumentation in extrajudicial procedures possesses a distinct character, as it is based not solely on rigorous logical frameworks but also takes into account psychological, communicative, and emotional factors in interactions with clients and opposing parties.

The scientific novelty of this research lies in the development of an integrated model that synthesizes traditional legal approaches with contemporary technological tools to optimize extrajudicial legal consultancy. The findings indicate that reconfiguring legal argumentation through the lens of epistemological and technological innovations contributes to the formation of more adaptive strategies in advocacy practice. The conclusions drawn may serve as a foundation for the creation of new standards and methodologies that enhance the quality of legal assistance in an environment characterized by dynamically changing legal frameworks. Moreover, this article is intended to foster interdisciplinary dialogue among legal scholars, technology researchers, and practicing attorneys, thereby stimulating further studies in the field of innovative legal application methods and extrajudicial dispute resolution.

Key words: *advocacy practice, protection of rights, evidence formation, defender's activity, activity of the defense side, advocacy technique, gnoseology, innovations, consultative advocacy practice, creativity, extrajudicial procedures, legal position, legal thinking, legal argumentation, legal assistance, representation, legal activity, legal logic, legal psychology, legal case, legal argumentation, legal technique, legal technologies.*